

УДК 657: 659.113.26
Щ 92

ЩОДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВАРУ

О. В. Погорелова, канд. екон. наук, доц.;
С. А. Ткаченко, старш. викл.;
А. В. Гапєєва, магістрант;
О. Г. Георгієва, магістрант

Національний університет кораблебудування, м. Миколаїв

Анотація. Наведено перелік показників управлінського обліку оцінки конкурентоспроможності продукції. Запропоновані показники оцінки конкурентоспроможності продукції значно покращать процес дослідження ефективності ринку збуту товарів-виробів фірми-продуцента.

Ключові слова: конкурентоспроможність, оцінка, товар, управлінський облік, ринок збуту.

Аннотация. Приведен перечень показателей управленческого учета оценки конкурентоспособности продукции. Предложенные показатели оценки конкурентоспособности продукции значительно улучшат процесс исследования эффективности рынка сбыта товаров-изделий фирмы-производителя.

Ключевые слова: конкурентоспособность, оценка, товар, управленческий учет, рынок сбыта

Abstract. The list of indicators of the administrative account of an estimation of competitiveness of production is resulted. The offered indicators of an estimation of competitiveness of production considerably will improve process of research of efficiency of a commodity market of the goods-products of firm-producer.

Keywords: competitiveness, an estimation, the goods, management accounts, market outlet.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За сучасних світових інтеграційних процесів у міжнародній економіці як на практичному, так і на теоретичному рівнях виникає безліч проблем. Однією з них виступає науково обґрунтована розробка та впровадження в практичну діяльність системи показників оцінки конкурентоспроможності продукції, які б у повній мірі характеризували ефективність ринку збуту товарів фірми, що ґрунтуються на інформації управлінського обліку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розглянувши літературні джерела [1-15], можна зробити висновок, що існує безліч

невирішених питань, ключове місце серед яких займає проблема визначення системи показників оцінки конкурентоспроможності продукції, які характеризують ефективність ринку збуту товарів фірми, що ґрунтуються на інформації управлінського обліку.

МЕТОЮ СТАТТІ є визначення переліку показників управлінського обліку оцінки конкурентоспроможності продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Використання даних управлінського обліку в дослідженні ефективності ринку збуту продукції підприємства в першу чергу передбачає, що діяльність фірми-продуцента

промислових видів продукції повинна оцінюватися не тільки за показниками, які характеризують виробничо-збутову діяльність підприємства, але і за показниками, які дозволяють оцінити конкурентоспроможність продукції. Ці показники повинні бути включені до переліку показників управлінського обліку підприємства.

Саме такої точки зору дотримуються керівники підприємств, які прямо вказують на те, що для повноцінного дослідження ефективності ринку збуту продукції підприємства вирішальне значення має розробка системи показників управлінського обліку оцінки конкурентоспроможності продукції.

Потреба включення показників оцінки конкурентоспроможності продукції в загальну систему показників управлінського обліку дослідження ефективності ринку збуту продукції підприємства та використання їх поряд з іншими показниками для оцінки ефективності ринку збуту продукції підприємства впливає з тієї теоретичної передумови, що ефективність ринку збуту продукції підприємства і конкурентоспроможність продукції знаходяться у взаємному зв'язку й взаємозалежності. Ці зв'язки і взаємозалежності можуть діяти не тільки в одному, але і в протилежних напрямках. Однак фактори, які діють в протилежних напрямках, не антагоністичні й можуть бути переборені в інтересах підприємства.

Сьогодні на ряді підприємств склалося таке положення, при якому показники, які характеризують конкурентоспроможність продукції, не входять у систему показників управлінського обліку дослідження ефективності ринку збуту продукції підприємства і не є критерієм оцінки маркетингової діяльності підприємства. На наш погляд, це не узгоджується з вимогами, які висуває сучасний ринок до суб'єктів господарської діяльності, тому що створює умови для досягнення кращих показників за обсягом виготовлюваної продукції і витратами на її виробництво тощо за рахунок, наприклад, погіршення якості продукції, що безпосе-

редньо впливає на ефективність ринку збуту продукції підприємства.

Тому доцільно на кожному підприємстві розробити таку систему показників оцінки конкурентоспроможності продукції, яка створювала б можливість покращити дослідження ефективності ринку збуту продукції.

В основу цієї системи повинні бути покладені так звані показники оцінки конкурентоспроможності продукції, які характеризують ефективність ринку збуту продукції суб'єкта господарської діяльності.

Дуже важливо творчо підходити до визначення переліку показників ефективності ринку збуту продукції підприємства. На наш погляд, важливою початковою передумовою ефективності ринку збуту продукції підприємства є наступна: показники роботи кожного суб'єкта господарської діяльності повинні стимулювати те, що є головним для них на тому або іншому ринку. Показники оцінки конкурентоспроможності продукції потрібно встановлювати диференційовано з урахуванням корисного ефекту і ціни споживання продукції кожної фірми-продуцента. Система цих показників повинна бути простою і наочною, яка не перевантажує і не ускладнює перелік показників управлінського обліку дослідження ефективності ринку збуту продукції підприємства. Разом з тим потрібен такий перелік показників, за допомогою якого можливо було б дати повну та об'єктивну оцінку конкурентоспроможності продукції. Тому потрібно, щоб система показників оцінки конкурентоспроможності продукції досить реально відображала ефективність ринку збуту продукції підприємства в цьому напрямку і фірми-продуценти мали б повну можливість активно впливати на показники. Також потрібно, щоб система показників ґрунтувалася на прогресивній планово-розрахунковій базі й встановлених на підприємствах системах обліку і звітності.

Зокрема, для підприємств може бути використаний перелік показників управлінського обліку оцінки конкурентоспроможності продукції наведений у таблиці.

Система показників оцінки конкурентоспроможності продукції, які характеризують ефективність ринку збуту товарів-виробів фірми-продуцента, що ґрунтуються на інформації управлінського обліку

Показники	Стисла характеристика і метод визначення
Оцінка конкурентоспроможності товару за нормативними параметрами	<p>Методично врахування нормативних параметрів при оцінці конкурентоспроможності може бути забезпечено шляхом введення спеціального показника, який приймає лише два значення — 0 або 1. Якщо товар відповідає обов'язковим нормам і стандартам, тоді цей показник дорівнює 1, якщо ні — тоді 0. Груповий показник за всією масою нормативних параметрів являє собою добуток одиничних показників за кожним з них:</p> $I_{н.п} = \prod_{i=1}^n q_{ni}, \quad (1)$ <p>де q_{ni} — одиничний показник за i-м нормативним параметром; n — кількість нормативних параметрів, які належать оцінці.</p> <p>Таким чином, якщо хоча б один з одиничних показників дорівнює 0 (тобто виріб за будь-яким параметром не відповідає обов'язковій нормі), тоді груповий показник також дорівнює 0, що свідчить про неконкурентоспроможність цього товару на ринку</p>
Оцінка конкурентоспроможності товару за технічними параметрами	<p>За величиною технічного параметра споживач оцінює, наскільки властивість виробу, яка представлена цим параметром, задовольняє відповідний елемент його потреби. Це можливо відобразити у кількісній формі як відсоткове відношення величини вказаного параметра до величини того ж параметра, за якою потреба повністю задовольняється. Отриманий показник може бути названо одиничним параметричним показником:</p> $q_i = \frac{p_i}{p_{i100}} \cdot 100\%, \quad (2)$ <p>де p_i — величина i-го параметра для аналізованого виробу; p_{i100} — величина i-го параметра, за яким потреба повністю задовольняється.</p> <p>Для отримання на базі цих одиничних показників групового показника, який характеризує відповідність виробу даній потребі, слід їх об'єднати з урахуванням ваги кожного одиничного показника в загальному наборі:</p> $I_{т.п} = \sum_{i=1}^n q_i \cdot a_i, \quad (3)$ <p>де q_i — одиничний параметричний показник за i-м технічним параметром; a_i — вагомість i-го параметра у загальному наборі з n технічних параметрів, які характеризують потребу; n — кількість параметрів, які беруть участь в оцінці.</p> <p>Отриманий груповий показник $I_{т.п}$ характеризує ступінь відповідності цього товару існуючій потребі за всім набором технічних параметрів. Чим він вищий, тим у цілому повніше задовольняються запити споживача.</p> <p>Для з'ясування рівня конкурентоспроможності потрібно зіставити показники аналізованого товару і його конкурента та на базі такого порівняння визначити, який з них у більшому ступені відповідає конкретній потребі:</p> $K = \frac{I_{т.пI}}{I_{т.пII}}, \quad (4)$ <p>де K — показник конкурентоспроможності товару I по відношенню до виробу-конкурента за технічними параметрами; $I_{т.пI}$ — груповий показник для товару I, який відображає ступінь його відповідності конкретній потребі; $I_{т.пII}$ — груповий показник для товару II (конкурента), який відображає ступінь його відповідності тій же потребі.</p> <p>У зв'язку із застосуванням виробу-зразка формули (2) та (3) одиничного і групового показників за технічними параметрами повинні бути дещо змінені.</p> <p>Формула (2) набуває наступного вигляду:</p>

	$q_i = \frac{P_i}{P_{i0}} \cdot 100\% , \quad (5)$ $q_i = \frac{P_i}{P_{i0}} \cdot 100\% , \quad (6)$ <p>де q_i — одиничний показник конкурентоспроможності за i-м технічним параметром; P_{i0} — величина i-го параметра для виробу, який прийнято за зразок. Відповідно формула (3) має вигляд:</p> $I_{г.п} = \sum_{i=1}^n q_{ki} \cdot a_i , \quad (7)$ <p>де $I_{г.п}$ — груповий показник конкурентоспроможності за технічними параметрами; q_i — одиничний показник за i-м параметром; a_i — вагомість i-го параметра у загальному наборі з n параметрів, які використовують при порівнянні аналізованого виробу і товару-зразка (сума a_i в межах групи дорівнює 1); n — кількість параметрів, які беруть участь в аналізі.</p> <p>Отриманий груповий показник $I_{г.п}$ характеризує конкурентоспроможність за технічними параметрами одного товару по відношенню до іншого.</p>
<p>Оцінка конкурентоспроможності товару за економічними параметрами</p>	<p>Показник за економічними параметрами (ціною споживання) виражається:</p> $I_{е.п} = \frac{C}{C_0} , \quad (8)$ <p>де C — ціна споживання аналізованого виробу; C_0 — ціна споживання товару-зразка.</p> <p>Для зручності вирішення деяких практичних завдань замість ціни споживання товару, який розглядається, можуть бути використані окремі статті витрат, які входять до неї як складові.</p> <p>Дійсно, ціна споживання виробу може бути представлена у вигляді суми витрат за окремими статтями:</p> $C = \sum_{i=1}^n C_i , \quad (9)$ <p>де C_i — витрати за окремою статтею (у вартісному вираженні); n — кількість статей витрат.</p> <p>У такій формі ціна споживання може бути представлена як для аналізованого виробу так і для зразка-аналога. Тоді показник конкурентоспроможності за економічними параметрами дорівнюватиме:</p> $I_{е.п} = \frac{C}{C_0} = \frac{C_1}{C_0} + \frac{C_2}{C_0} + \dots + \frac{C_n}{C_0} , \quad (10)$ <p>або</p> $I_{е.п} = \frac{C_1}{C_0} \cdot \frac{C_{i0}}{C_{i0}} + \frac{C_2}{C_0} \cdot \frac{C_{20}}{C_{20}} + \dots + \frac{C_n}{C_0} \cdot \frac{C_{n0}}{C_{n0}} = \sum_{i=1}^n \frac{C_i}{C_{i0}} \cdot \frac{C_{i0}}{C_0} , \quad (11)$ <p>де C_i — витрати за окремою статтею витрат для аналізованого виробу; C_{i0} — витрати за окремою статтею витрат для зразка.</p> <p>Відношення $\frac{C_{i0}}{C_0}$ являє собою не що інше, як частку витрат за окремою статтею в ціні споживання зразка (коефіцієнт часткової участі цієї статті у загальній сумі витрат). Позначимо його через f_i. Після цього формула (11) матиме наступний вигляд:</p> $I_{е.п} = \sum_{i=1}^n \frac{C_i}{C_{i0}} \cdot f_i . \quad (12)$ <p>Відношення витрат за окремою статтею для товару, який розглядається, і зразка C_i/C_{i0} може бути назване одиничним показником за видом витрат (I_i).</p>

продовження Таблиці

	<p>Тоді формула (12) набуде вигляду:</p> $I_{e.n} = \sum_{i=1}^n I_i \cdot f_i. \quad (13)$ <p>У той же час кожна стаття витрат може бути виражена через витрати матеріальних і трудових ресурсів у процесі використання виробу та ціни цих ресурсів:</p> $C_i = p_i \cdot d_i \quad (14)$ <p>де p_i — ринкові ціни на ресурси, які витрачають у процесі експлуатації машини; d_i — витрати ресурсів у натуральному вираженні.</p> <p>Тоді одиничний показник за видом витрат набуде наступного вигляду:</p> $l_i = \frac{C_i}{C_{i0}} = \frac{p_i}{p_{i0}} \cdot \frac{d_i}{d_{i0}}. \quad (15)$ <p>Введемо наступні позначення показник ринкових цін на ресурси:</p> $\alpha_p = \frac{p_i}{p_{i0}}, \quad (16)$ <p>та показник витрачання ресурсів</p> $\beta_d = \frac{d_i}{d_{i0}}. \quad (17)$ <p>Тоді формула (13) матиме такий вигляд:</p> $I_{e.n} = \sum_{i=1}^n \alpha_p \cdot \beta_d \cdot f_i. \quad (18)$ <p>В окремому випадку, коли ринкові ціни на ресурси, які використовуються в процесі експлуатації товару, однакові, $\alpha_p = 1$. Тоді формула (18) набуває наступного вигляду:</p> $I_{e.n} = \sum_{i=1}^n \beta_d \cdot f_i. \quad (19)$ <p>Відповідно для порівняння виробів за економічними параметрами достатньо зіставити витрати за окремими статтями у натуральному вираженні з урахуванням коефіцієнтів часткової участі цих витрат у ціні споживання зразка (за умови однакових ринкових цін).</p> <p>Формула (19) полегшує проведення спрощених оцінок конкурентоспроможності виробів, коли в розрахунках до уваги беруться лише основні статті витрат (паливо, енергія, мастильні матеріали, технічне обслуговування та ін.), оскільки вона дозволяє порівнювати довідникові параметри машин (контрольне витрачання палива, нормативне витрачання мастильних матеріалів, питомі трудові витрати, кількість точок змащення тощо).</p> <p>До переліку економічних параметрів входять також суто вартісні, а саме покупна ціна виробу. В цьому випадку відповідний одиничний показник конкурентоспроможності визначається як відношення цін виробу, що розглядається, та зразка:</p> $l_i = \frac{C_i}{C_{i0}}. \quad (20)$
Інтегральний показник конкурентоспроможності	<p>На основі групових показників за нормативними $I_{н.н}$, технічними $I_{т.н}$ й економічними $I_{e.n}$ параметрами будується інтегральний показник конкурентоспроможності аналізованого виробу по відношенню до зразка:</p> $K = I_{н.н} \frac{I_{т.н}}{I_{e.n}}. \quad (21)$ <p>По суті цей показник відображає відмінність між продукцією та споживчим ефектом, який припадає на одиницю витрат покупця по придбанню використа-</p>

	<p>ню виробу. Якщо $K < 1$, товар, що розглядається, поступається зразку за конкурентоспроможністю; якщо $K > 1$, тоді — переважає його. При рівній конкурентоспроможності $K = 1$.</p> <p>Якщо аналіз проводиться за декількома зразками, тоді інтегральний показник конкурентоспроможності виробу відносно обраної групи аналогів може бути побудований як середньозважена показників за кожним окремим зразком:</p> $K_{\text{сеп}} = \sum_{i=1}^N K_i \cdot r_i, \quad (22)$ <p>де K_i — показник конкурентоспроможності відносно i-го зразка; r_i — вагомність i-го зразка в групі аналогів (частка в загальному обсязі їх продажів за вартістю); N — кількість зразків.</p> <p>При розгляданні інтегрального показника конкурентоспроможності видно, що при повному збігу технічних параметрів декількох виробів найбільш конкурентоспроможним буде той з них, у якого ціна споживання (і відповідно груповий показник за економічними параметрами $I_{\text{с.п}}$) мінімальна:</p> $I_{\text{с.п}} = \frac{C}{C_0} \rightarrow \min. \quad (23)$
--	---

ВИСНОВКИ

Для отримання змістовної характеристики ефективності ринку збуту товарів-виробів фірми-продуцента потрібно використовувати наступний перелік показників управлінського обліку оцінки конкурентоспроможності продукції: за нормативними, технічними та економічними параметрами, інтегральний показник конкурентоспромож-

ності. Зазначений інструментарій оцінки конкурентоспроможності покращить процес дослідження ефективності ринку збуту продукції підприємства. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю, на наш погляд, відрізняються питання пов'язані із застосуванням методів оцінки конкурентоспроможності продукції (товарів) тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] *Атамас П.Й.* Управлінський облік: Навч. посіб. — Д.; К.: Центр навч. л-ри, 2006. — 440 с.
- [2] Бухгалтерський управлінський облік: Підруч. для студ. спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець та ін.; За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. — 3-те вид., допов. і перероб. — Житомир: ПП «Рута», 2005. — 480 с.
- [3] *Голов С.Ф.* Управлінський облік: Підручник. — К.: Лібра, 2003. — 704 с.
- [4] *Друри К.* Управленческий и производственный учет: Учебник: Пер. с англ. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 1071 с.
- [5] *Друри К.* Управленческий учет для бизнес-решений: Учебник: Пер. с англ. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 655 с.
- [6] *Задорожний З.В.* Внутрішньогосподарський облік у будівництві. — Т.: Екон. Думка, 2006. — 336 с.
- [7] *Карпова Т.П.* Управленческий учет: Учеб. для вузов. — М.: ЮНИТИ, 2003. — 350 с.
- [8] Управленческий учет. - 3-е изд.: Пер. с англ. / Аткинсон, Энтони А., Банкер, Раджив Д., Каплан, Роберт С., Янг, Марк С. — М.: Изд. дом «Вильямс», 2005. — 800 с.
- [9] Управлінський облік / Дон Р. Хенсен, Меріен М. Моувен, Небіл С. Еліас, Девід У. Сенков: Пер. з англ. — К.: Міленіум, 2002. — 974 с.
- [10] *Хомин П.Я.* Формування звітності в підсистемах фінансового, управлінського й податкового обліку: Монографія. — Т.: Екон. думка, 2004. — 288 с.
- [11] *Anthony Atkinson, Rajiv D. Banker, Robert S. Kaplan, and S. Mark Young.* Management Accounting. — NY: Prentice-Hall International, 1997. — p. 724.